

SKRØPELIGHET-KAN DET BRUKES TIL NOE?

Paal Naalsund

Seksjonsoverlege Geriatrisk seksjon medisinsk klinikk Haraldsplass

Innlegg for Områdeutvalgene januar/februar 2023

«ELDREBØLGEN»

- Ikke en bølge men en konstant og økende utfordring
- Vi blir stadig eldre, mange med sammensatte og kompliserte helseutfordringer, og ulik grad av funksjonssvikt.
- Mange defineres som skrøpelige, med stort behov for ulike helse- og omsorgstjenester i siste del av livet.
- Dette inkluderer også en betydelig økning av antall personer med demens, fra i dag drøyt 100.000, til beregnet >190.000 i 2040, og til ca 240.000 i 2050 (Tall fra Aldring-og Helse)

«VARSELLAMPER»

- Svekket egenomsorg/hygiene
- Svekket evne til å holde hjemmet ryddig og rent.
- Falltendens
- Økende isolasjon/svekket evne til å komme seg ut.
- Vekttap og ernæringsvansker
- Økende svikt i kognisjon/forvirringstendens
- Økende behov for helsetjenester

Atypisk sykdomspresentasjon og skrøpeligheit

- Ofte et tegn på skrøpeligheit.
- Atypisk sykdomspresentasjon mer enn dobles hos skrøpelige eldre sammenliknet med funksjonsfriske på samme alder.
- Av eldre innlagt akutt i medisinske sykehusavdelinger har ca halvparten et funksjonstap de to siste ukene før innleggelse
- Forverring av annen sykdom, kan gjøre diagnostikken enda vanskeligere

SKRØPELIGHETSKARUSELLEN

Svært mange eldre og skrøpelige fanges i en vedvarende karusell i siste fasen av livet:

De sendes mellom hjem- sykehus- og sykehjem en rekke ganger de siste årene de lever.

KAN VI GJØRE NOE MED DET?

Skrøpelighet-en definert tilstand?

- Frailty-et etablert begrep internasjonalt-forskning og praksis.
- Vurdering av skrøpelighet-brukes pr i dag mest av intensivmedisin og geriatri
- Det er mange ulike måleverktøy, i Norge anbefales **CFS: Clinical Frailty Scale (Klinisk Skrøpelighets Skala)**
En vurdering av en pasients funksjonsnivå 2 uker før akutt sykdom
- Økt aktualitet under Covid-19 pandemien:
  - Vurdering av prioritering og behandlingsnytte
  - En verdi på over 5 gir 40-60% økt 30 dagers dødelighet

CLINICAL FRAILTY SCALE NORWEGIAN

	1	VELDIG SPREK	Personer som er robuste, aktive, energiske og motiverte. De trener gjerne regelmessig, og er blant de sprekeste i sin aldersgruppe.
	2	SPREK	Personer som ikke har aktive sykdomssymptomer , men er mindre spreke enn kategori 1. De kan ofte trene eller være veldig aktive av og til, f.eks. sesongbasert.
	3	KLARER SEG BRA	Personer med velkontrollerte medisinske problemer , selv om de kan ha symptomer av og til. De er ikke regelmessig aktive utover vanlig gange.
	4	LEVER MED SVÆRT MILD SKRØPELIGHET	Tidligere «sårbar». Denne kategorien markerer en overgang fra å være helt selvhjulpne. Selv om de ikke er avhengig av daglig hjelp fra andre, vil symptomer begrense aktivitet . De klager ofte over at de er «langsomme» og/eller blir slitne/trøtte ila dagen.
	5	LEVER MED MILD SKRØPELIGHET	Disse er mer tydelig langsomme , og trenger hjelp til komplekse aktiviteter i dagliglivet (personlig økonomi, transport, tungt husarbeid). Vanligvis vil mild skrøpeligheit i økende grad føre til problemer med å handle eller gå utenfor hjemmet alene, lage mat, håndtere medisiner, og begynner å begrense lett husarbeid.
	6	LEVER MED MODERAT SKRØPELIGHET	Personer som må ha hjelp til alle aktiviteter utendørs og med å stille hjemmet . Innendørs har de ofte problemer med trapper, trenger hjelp til bading/dusj og kan trenge litt hjelp til å kle på seg (veiledning, tilsyn).
	7	LEVER MED ALVORLIG SKRØPELIGHET	Helt avhengige av hjelp til personlig stell uansett årsak (fysisk eller kognitiv). Likevel fremstår de som stabile og uten høy risiko for å dø (innen ~6 måneder).
	8	LEVER MED SVÆRT ALVORLIG SKRØPELIGHET	Helt avhengige av hjelp til personlig stell og nærmer seg livets slutt. Vanligvis vil de ikke komme seg igjen selv etter mild sykdom.
	9	TERMINALT SYK	Nærmer seg livets slutt. I denne kategorien inngår personer med en forventet levetid <6 måneder uten at de lever med alvorlig skrøpeligheit . (Mange terminalt syke pasienter kan være fysisk aktive inntil de er svært nær døden).

SKÅRING AV SKRØPELIGHET HOS PERSONER MED DEMENS

Graden av skrøpeligheit tilsvarer vanligvis graden av demens (CFS 5,6,7 eller 8). Vanlige symptomer ved **mild demens** inkluderer det å glemme detaljer rundt en nylig hendelse, selv om man husker selve hendelsen, å gjenta de samme spørsmålene/historiene og sosial tilbaketrekking.

Ved **moderat demens** er korttidsminnet svært svekket, selv om de virker å huske hendelser fra tidligere i livet. De kan ivareta egenomsorg under veiledning.
Ved **alvorlig demens** må de ha hjelp til all egenomsorg.
Ved **svært alvorlig demens** er de ofte seneliggende. Mange har mistet all språk.

Clinical Frailty Scale © 2005-2020 Rockwood, Version 2.0 (NO). All rights reserved. For permission: www.geriatricmedicine-research.ca

Translated with permission by Rostoft S, Engstad TT, Sjøbø B, Flaatten H.

Rockwood K et al. A global clinical measure of fitness and frailty in elderly people. CMAJ 2005;173:489-495.

Hvorfor vurdere skrøpelighet?

- Økt oppmerksomhet rundt skrøpelighetsbegrepet
- Skrøpelige pasienter har høyere risiko for negative hendelser og behov for tilpasset utredning og behandling
- Identifisere sårbare områder som kan forbedres, men også fokus på den eldres styrker og potesiale
- Hjelpemiddel for å unngå overbehandling, men også underbehandling pga alder.
- Vurdere rett omsorgsnivå, velge annen løsning enn nok en innleggelse på sykehus, og utreise til kto sykehjem?

Hvor og hvem?

- Systematisk innføring ved geriatrik seksjon HDS, og videre i vårt akuttmottak.
- CFS kan utføres på få minutter, av de fleste leger og sykepleiere.
- Nyttig også hos fastlegen, av hjemmetjenestene, og av sykehjemslegen?
- Hva med HUS?
- **Nyttig både ved akutt sykdom og funksjonsendring, og ved annen vurdering og utredning.**

HVA KAN VI GJØRE ?

- Tidligere **intervensjon i hjemmet**
- Bedre **kommunikasjon** mellom fastlege, hjemmesykepleie og forvaltning
- Mer bruk av **dagtilbud**
- Bedre tilpassede **pasientforløp** når pasienten har behov for innleggelse sykehus
- Tilgjengelige **geriatiske enheter** på alle akuttsykehus
- Skal vi vente til den skrøpelige eldre **innlegges akutt** på sykehus, eller er det for sent?
- **Korttidsopphold** etter innleggelse med mer tverrfaglighet på sykehjem
- Mer bruk av **elektive**, problembaserte og målrettede opphold på sykehjem
- Økt kapasitet for varig tilbud ved omsorgssentre/sykehjem

